

ПОЛІТИКА ВРЯДУВАННЯ В МІСТІ

City Governance Policy

ДИСЦИПЛІНА:
**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

спеціальності:
С2 Політологія + D3 Менеджмент

освітня програма:
«Політика врядування в місті»

СИЛАБУС

Політико-правові засади місцевого самоврядування

спеціальність: С 2 «Політологія» + D3 Менеджмент

1. ОБОВ'ЯЗКОВА ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА ТА ПРАКТИКА

ВИКЛАДАЧІ:

КЛЮЧКОВСЬКИЙ Юрій Богданович.

доктор юридичних наук, НаУКМА

КОЛУШКО Ігор Борисович.

старший викладач кафедри міждисциплінарної освіти
НаУКМА (за сумісництвом). Голова Правління Центру
політико-правових реформ

ОБСЯГ ГОДИН НАВЧАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ:

Загальний обсяг годин – 60 год. / 2 ECTS

з них:

▪ Лекційних	– 14 год.
▪ Семінарських	– 14 год.
▪ Самостійна робота слухачів курсу	– 32 год.

Семестр викладання:

1-й

Форма підсумкового оцінювання:

залік

2. АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ:

Курс «Політико-правові засади місцевого самоврядування» покликаний сформувати у студентів цілісне розуміння політико-правових основ організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні, розкрити його роль у системі публічної влади, а також ознайомити з сучасними підходами до розвитку місцевої демократії та децентралізації.

У межах курсу здобувачі:

- опанують ключові концепції, моделі та принципи місцевого самоврядування;
- засвоять положення Конституції України, профільних законів та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування;
- навчатися аналізувати процеси децентралізації та оцінювати їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад;
- ознайомляться з практиками взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади, громадськими організаціями та мешканцями громад;
- отримають знання про міжнародний досвід організації місцевого самоврядування та можливості його адаптації в українських реаліях.

Особлива увага приділяється вивченню актуальних викликів і проблем місцевого самоврядування, зокрема фінансової автономії громад, управління місцевими ресурсами та впровадження ефективних соціально-економічних і правових рішень.

Очікуваний результат – здатність студентів критично аналізувати політико-правові засади функціонування місцевого самоврядування, застосовувати норми законодавства у практичних ситуаціях та формулювати пропозиції для вдосконалення діяльності органів місцевої влади.

3. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ:

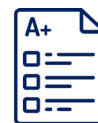
Метою вивчення дисципліни «Політико-правові засади місцевого самоврядування» полягає в тому, щоб надати здобувачам ґрунтовні знання щодо політико-правових основ функціонування місцевого самоврядування в Україні, розвинути навички аналізу та застосування нормативно-правових актів, а також навчити ефективно вирішувати практичні питання, пов'язані з організацією та діяльністю органів місцевого самоврядування.

Ця дисципліна має на меті підготувати фахівців, здатних працювати в органах місцевого самоврядування, аналізувати законодавство у сфері децентралізації, розуміти особливості правового регулювання місцевих влад та їх взаємодії з державними органами та громадою.

Даний курс забезпечує досягнення таких програмних результатів навчання: РН02; РН07; РН09

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І НАВЧАННЯ, ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ:

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН2 Розробляти і реалізовувати стратегії розвитку міста, створювати та управляти брендом міста та/або території і людським капіталом на засадах ефективного використання інструментів політології та менеджменту, а також міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.	Лекції, семінари, індивідуальні та/або групові проєкти, інтерактивне спілкування, робота з літературою.	Тести для оцінювання знань.
ПРН7 Здійснювати управління у сфері політичного дизайну міста та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації на засадах належного врядування, впроваджувати реформи, що відповідають запитам суспільства, забезпечувати якість, оцінювати ефективність і результативність діяльності.	Семінари, індивідуальні письмові роботи. Презентації за результатами дослідження.	Оцінювання за критеріями презентацій і практичних завдань.
ПРН9 Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в умовах невизначеності, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.	Аналіз кейсів, дослідження законодавчої бази, індивідуальні та/або групові проєкти.	Оцінювання розв'язання кейсів за критеріями. Захист проєктів.

Результати навчання (РН)	Теми						
	1	2	3	4	5	6	7
РН02. Розробляти і реалізовувати стратегії розвитку міста, створювати та управляти брендом міста та/або території і людським капіталом на засадах ефективного використання інструментів політології та менеджменту, а також міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів			+	+	+	+	+
РН07. Здійснювати управління у сфері політичного дизайну міста та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації на засадах належного врядування, впроваджувати реформи, що відповідають запитам суспільства, забезпечувати якість, оцінювати ефективність і результативність діяльності.		+	+	+	+	+	+
РН09. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в умовах невизначеності, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність	+	+	+	+	+	+	+

5. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ: ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ:

	Тема заняття	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари / Практичні	Самостійна робота
<i>Змістовий модуль 1. Загальні засади місцевого самоврядування</i>					
	Лекція 1. Поняття місцевого самоврядування, його місце у державному механізмі публічної влади	8	2	2	4
	Лекція 2. Основні засади муніципального права	8	2	2	4
	Лекція 3. Безпосереднє і представницьке здійснення місцевого самоврядування	8	2	2	4
	Лекція 4. Правовий статус депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів	8	2	2	4
	<i>Разом:</i>	<i>32</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>16</i>
<i>Змістовий модуль 2. Практичні політико-правові аспекти функціонування органів місцевого самоврядування</i>					
	Лекція 5. Місцева рада як колегіальний орган	8	2	2	4
	Лекція 6. Виконавчі органи ради. Контроль законності місцевого самоврядування	8	2	2	4
	Лекція 7. Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.	12	2	2	8
	<i>Разом:</i>	<i>28</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>16</i>
	Всього:	60	14	14	32

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН:

*Змістовий модуль 1**Загальні засади місцевого самоврядування***Практичне заняття № 1**

Поняття місцевого самоврядування. Місце місцевого самоврядування у державному механізмі публічної влади. Сфера компетенції місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Територіальна основа місцевого самоврядування і реформа 2020 року. Районні та обласні ради як органи місцевого самоврядування.

Тема 1. Поняття місцевого самоврядування, його місце у державному механізмі публічної влади**(2 год.)***Питання для обговорення:*

- ☒ Місцеве самоврядування і державна влада – що у них подібне і чим відрізняються?
- ☒ Чи безпосередньо регулює Конституція місцеве самоврядування?
- ☒ Чим займається місцеве самоврядування (сфера компетенції)? У чому полягають повноваження місцевого самоврядування?
- ☒ Які територіальні межі сфери повноважень місцевого самоврядування? Як вони визначаються і фіксуються? Співвідношення території юрисдикції і земель комунальної власності.
- ☒ Співвідношення компетенції громад і районних та обласних рад.

Практичне заняття № 2

Основні засади муніципального права:

- демократична організація місцевого самоврядування;
- підзаконність і підсудність місцевого самоврядування;
- правова, організаційно-кадрова і матеріально-фінансова автономії місцевого самоврядування
- принцип субсидіарності: повнота і виключність повноважень місцевого самоврядування, делеговані повноваження.

Тема 2. Основні засади муніципального права

(2 год.)

Питання для обговорення:

- ☒ Як розуміти «місцеву демократію»? У чому полягає різниця між прямою, представницькою та учасницькою демократією на рівні територіальної громади?
- ☒ У чому полягає зміст підзаконності місцевого самоврядування? Чи може громада вирішувати питання безпосередньо, діючи лише на власний розсуд?
- ☒ Що означає підсудність місцевого самоврядування? У якій ролі самоврядування може виступати у судовому процесі? Які суб'єкти можуть бути іншими сторонами у таких процесах? Чи підлягають судовому розгляду внутрішні спори в рамках місцевого самоврядування?
- ☒ Як здійснюється представництво територіальної громади у суді? У разі внутрішнього спору?

Практичне заняття № 3

Безпосереднє здійснення місцевого самоврядування громадою. Право на участь у здійсненні самоврядування. Проблема належності до територіальної громади. Форми безпосередньої участі у здійсненні місцевого самоврядування:

- місцевий референдум;
- місцеві ініціативи;
- петиції (звернення);
- збори жителів;
- органи самоорганізації населення
- відкликання.

Представницьке здійснення місцевого самоврядування. Місцеві вибори. Поняття про виборчі системи. Право голосу і право балотуватися на виборах. Обмеження кількості мандатів. Набуття повноважень новообраним головою громади і депутатами. Повноважність місцевої ради.

Тема 3. Безпосереднє представницьке здійснення місцевого самоврядування (2 год.)

Питання для обговорення:

- ☒ Хто може брати участь у здійсненні місцевого самоврядування громади? Що означає «житель громади»? У чому різниця між прямою і учасницькою демократією на місцевому рівні? Як скликаються і проводяться збори жителів (збори громадян за місцем проживання)? Хто може брати участь у таких зборах?
- ☒ Які питання можуть вирішуватися через місцевий референдум? Чи може рішення місцевого референдуму бути зміненим (скасованим)?
- ☒ Наскільки зобов'язальною є місцева ініціатива? Який порядок її розгляду? Які наслідки прийняття чи відхилення місцевої ініціативи?
- ☒ Для чого утворюються органи самоорганізації населення? Які повноваження може їм передавати місцева рада?
- ☒ Хто має право голосу на місцевих виборах у громаді? Яким чином це визначається? Хто може балотуватися на місцевих виборах? Хто висуває кандидатів?
- ☒ Як працює виборча система з виборів голови громади і з виборів депутатів місцевої ради у Вашій громаді? Що потрібно, щоб новообрані особи набули повноважень? Що відбувається у разі появи вакантного мандата?

Практичне заняття № 4

Статус депутата місцевої ради і голови громади. Представництво громади і ради у зовнішніх відносинах. Вимоги несумісності. Основні повноваження депутатів ради. Дostroкове припинення повноважень депутатів і голови громади.

Виконавчі органи ради. Виконавчий комітет ради, його склад. Інші виконавчі органи ради, їх структура. Формування складу виконавчих органів ради. Інститут старост. Служба в органах місцевого самоврядування, кваліфікаційні і посадові вимоги. Співвідношення вимог служби і трудових прав.

Тема 4. Правовий статус депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів

(2 год.)

Питання для обговорення:

- ☒ Що означає «статус депутата»? У чому полягають особливості статусу голови громади? Які повноваження має депутат у раді? У чому різниця між депутатським питанням, депутатським зверненням, депутатським запитом?. Які повноваження має депутат у відносинах поза радою?
- ☒ Які підстави дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради? Як ці підстави пов'язані з порушеннями з боку депутата? Яка роль жителів громади і політичних партій у здійсненні відкликання депутата? Які особливості відкликання голови громади? Чи відкликання депутата (голови громади) може бути оскаржене до суду?
- ☒ Що таке виконавчий комітет? Як формується його склад? Які у нього повноваження? Хто може змінити (скасувати) рішення виконавчого комітету?
- ☒ Для чого запроваджено інститут старост? Як утворюються старостинські округи? Чи можна їх вважати адміністративно-територіальними одиницями? Які функції старост?
- ☒ Які інші виконавчі органи має місцева рада? Хто визначає їх структуру? У чому полягають їх функції? Які вимоги до претендентів на посади місцевого самоврядування? Який порядок заміщення посад у виконавчих органах ради? Чи поширюється на посадових осіб (службовців) місцевого самоврядування трудове законодавство?

Змістовий модуль 2

Практичні правові аспекти функціонування органів місцевого самоврядування

Практичне заняття № 5

Основний орган місцевого самоврядування – місцева рада. Колегіальний характер органу. Співвідношення «рада – голова громади». Внутрішня структура ради. Секретар ради, його повноваження.

Організація роботи ради. Сесія ради, її складові – пленарні засідання і засідання постійних комісій. Підготовка і проведення сесії ради.

Тема 5. Місцева рада як колегіальний орган

(2 год.)

Питання для обговорення:

- ☒ Порядок підготовки і проведення сесії ради:
 - скликання сесії ради: суб'єкти, порядок; чергові і позачергові сесії;
 - проєкт порядку денного сесії ради;
 - відкриття сесії (пленарного засідання); кворум;
 - ведення засідання;
 - прийняття рішень ради;
 - затвердження порядку денного сесії;
 - внесення змін до порядку денного сесії;
 - розгляд питань порядку денного;
 - перерва у засіданні; закриття сесії;
 - акти ради (рішення, протокольні рішення);
 - зупинення рішення головою з поверненням на повторний розгляд.
- ☒ Структура рішення ради; написання рішення ради на задану тему.
- ☒ Судова практика щодо функціонування місцевого самоврядування. Розгляд конкретних ситуацій.

Практичне заняття № 6

Порядок роботи виконавчого комітету ради. Рішення виконавчого комітету, їх прийняття. Акти інших виконавчих органів ради.

Нагляд за законністю діяльності органів місцевого самоврядування. Судовий контроль законності. Судовий захист сфери компетенції місцевого самоврядування. Проблеми запровадження адміністративного нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування.

Тема 6. Виконавчі органи ради. Контроль законності місцевого самоврядування (2 год.)

Питання для обговорення:

- ☑ Які функції виконавчого комітету місцевої ради? Як ці функції співвідносяться з повноваженнями голови громади? Як скликається засідання виконавчого комітету? Як формується порядок денний засідання виконавчого комітету? Як приймаються рішення виконавчого комітету? Як оформляються рішення виконавчого комітету? Чи може голова громади не погодитися з рішенням виконавчого комітету? Як виконуються рішення виконавчого комітету?
- ☑ Чи потрібний адміністративний нагляд за діяльністю місцевого самоврядування? Який орган (які органи) повинні його здійснювати? У чому може полягати відмінність нагляду за здійсненням власних і делегованих повноважень?
- ☑ Яка роль судового захисту сфери компетенції місцевого самоврядування? Хто може ініціювати такий (компетенційний) спір? Хто може бути відповідачем у такому спорі? Чи були у практиці Вашої громади подібні судові справи?
- ☑ Яка роль судового контролю законності діяльності місцевого самоврядування? Хто може ініціювати такий спір? Що може бути предметом такого спору? Чи були у практиці Вашої громади подібні судові справи?

ё

Практичне заняття № 7-8

Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Особливості служби в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Тема 7. Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. (4 год.)

Питання для обговорення:

- ☒ Як слід розуміти «правовий режим воєнного стану»? Яка мета введення воєнного стану? Який порядок введення і припинення воєнного стану? Які особливості функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану?
- ☒ Що таке «місцеві військові адміністрації»? У чому особливість «військових адміністрацій населених пунктів»? Які підстави їх утворення? Чи можуть співіснувати органи місцевого самоврядування і військові адміністрації? Які особливості розподілу повноважень між ними?
- ☒ Які наслідки прийняття рішення про передання усіх повноважень військовій адміністрації населеного пункту? Що відбувається після цього з місцевою радою? Головою громади? Виконавчими органами місцевого самоврядування? Як забезпечуються трудові права службовців місцевого самоврядування у таких умовах?
- ☒ Які умови повинні бути забезпечені для відновлення функціонування місцевої ради та інших органів місцевого самоврядування громади? Коли, на Вашу думку, можуть бути проведені післявоєнні місцеві вибори? Що для цього потрібно?

ТЕЗА:

1. Як у Вашій громаді реалізуються принципи субсидіарності та автономії місцевого самоврядування? Які проблеми виникають на практиці?
2. Які форми участі жителів у здійсненні місцевого самоврядування практикуються у Вашій громаді? Які проблеми виникають на практиці?
3. Як забезпечується контроль законності діяльності органів місцевого самоврядування у Вашій громаді? Які шляхи його вдосконалення Ви б пропонували?
4. Особливості функціонування місцевого самоврядування у Вашій громаді в умовах правового режиму воєнного стану

6. ДЖЕРЕЛА / ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна:

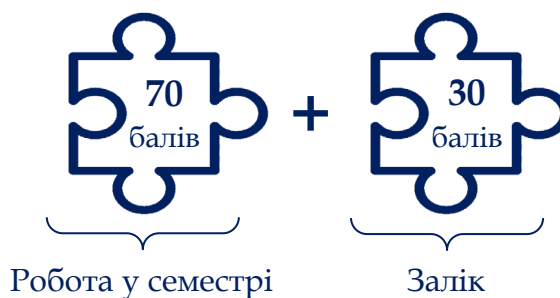
1. Батанов О.В. Муніципальне право України: підручник / відпов. ред. М.О. Баймуратов. Харків: Одісей, 2008 (або пізніші видання).
2. Корнієнко М.І. Муніципальне право України. Концептуальні та організаційно-правові питання. Київ: Алерта, 2005.
3. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні. Київ: Арарат-Центр, 2001.
4. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України: навч. посібник. Київ: Атіка, 2003 (або пізніші видання).
5. Любченко П.М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування: монографія. Харків: Модель всесвіту, 2001.
6. Конституційне право: підручник. За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: ВАІТЕ, 2021. Розділ 5.4. Муніципальна влада (місцеве самоврядування).
7. Кравченко В.В. Конституційне право України: навч. посібник. Київ: Атіка, 2009. (або пізніші видання). Розділ XII. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування.
8. Конституційне право України: підручник. За ред. В.П. Колісника, Ю.Г. Барабаша. Харків: Право, 2010. Розділ 22. Місцеве самоврядування.
9. Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні: монографія. Ред. О.В. Батанов. Київ: Талком, 2021.
10. Ключковський Ю. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Право України. 2024. № 6. С. 61-76.

7. ОЦІНЮВАННЯ

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ ДИСЦИПЛІНИ

	Види робіт	К-ть	Бали	Умови нарахування	Разом
Робота у семестрі	Робота на семінарському занятті	8	6	Активність на семінарських заняттях, обговорення питань, розв'язування кейсів	48
	Письмова теза	2	11	Написання тези з обґрунтуванням	22
Залік	Теза	1	30	Підготовка презентації та захист тези	30
Разом					100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Активність на заняттях, інтерактивне спілкування в аудиторії, розв'язування кейсів максимум 6 балів на занятті разом – **48 балів**

На практичному (семінарському) занятті здобувач може набрати максимум 6 балів

☒ 6 балів ставиться за таких умов:

- повний, правильний, послідовний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується прикладами;
- глибоке розуміння та орієнтування у явищах і процесах;
- вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

☑ 5 балів ставиться за таких умов:

- правильний, повний виклад змісту матеріалу, але на додаткові контрольні запитання, відсутня повна відповідь.

☑ 4 бали ставиться за таких умов:

- загалом виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді наявні помилки;
- відповіді на запитання нечіткі.

☑ 3 бали ставиться за таких умов:

- незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічне висловлювання.

☑ 2-1 бал ставиться за таких умов:

- наявні суттєві помилки при відтворенні матеріалу;
- нерозуміння навчального матеріалу і, як наслідок цього, повна відсутність навичок в аналізі явищ і в подальшому виконанні практичних завдань.

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЄКТУ

Засобом оцінювання та методом демонстрування результатів навчання є презентація та захист здобувачами індивідуальних дослідницьких проєктів у формі захисту тези.

Підготовка презентації та її захист (максимум 30 балів):

1. 5 балів за використання брендів слайдів НаУКМА;
2. 5 балів за логічність у викладенні матеріалу;
3. 5 балів за кореляцію між слайдами презентації і промовою спікера та уникнення дублювання тексту промови та інформації на слайді;
4. 10 балів за апелювання до емпіричного матеріалу, думок експертів, фахових джерел з лінком на першоджерело;
5. 5 балів за дотримання регламенту доповіді (до 7 хв.);

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	Добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	Задовільно		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) студент зобов'язаний повторно вивчити курс. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише на рівні «достатньо». Замість перескладання комісії, студент може обрати повторне вивчення курсу.

8. ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

НаУКМА сповідує принципи академічної доброчесності, що означає, що всі роботи слухачі мають виконати самостійно, а у тексті мають міститися відповідні посилання на інформаційні джерела. При використанні засобів штучного інтелекту (наприклад, CHAT GPT) необхідно позначити відповідним посиланням частини тексту, що були згенеровані штучним інтелектом.

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року):

https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normativna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iakosti-osvitnoi-diialnosti-ta-iakosti-vyshchoi-osvity/71-normativni-dokumenty

<https://bit.ly/3tXf4mi> (Скорочене посилання на документ вище)

Недотримання принципів академічної доброчесності карається не зарахуванням роботи без можливості її перездачі у відповідності до Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти НаУКМА.

Схвалено на засіданні кафедри міждисциплінарної освіти
«28» серпня 2025 р., протокол № 1

